

Angol körkép 2009

A Magyarországon és a világban bekövetkezett változások talán egyetlen bölcsészettudományi szakterületet sem érintettek olyan mélyrehatóan, mint az angol nyelvvel kapcsolatosakat. Az új társadalmi berendezkedés Magyarországon, az angol elterjedése és világnyelvvé válása, valamint az angol nyelvű kultúrák térhódítása és dominanciája szinte felismerhetetlenné tették azt, amit mintegy negyedévszázada „angol nyelv és irodalomként” tanultunk és tanítottunk.

A kötet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Angol-Amerikai Intézet által 2007 novemberében rendezett konferencia előadásaiból készült válogatás, melynek fő célja az anglisztika és amerikanisztika különböző területein és színterein folyó magyarországi kutatások bemutatása. Az összeállítás a hazai kutatások ismertetésén keresztül pontos képet ad arról az óriási mennyiségi és minőségi fejlődésről, amely az anglisztikában és az amerikanisztikában az elmúlt 20 évben Magyarországon bekövetkezett. Az országos kitekintést előrelátható módon befolyásolta a helyszín: a negyven szerzőnek több, mint a fele az ELTE oktatója. Ez az arányeltolódás azonban nem szűkítette le a kötetben foglalt új és régi diszciplínák, valamint kutatási területek körét és számát.

Bár a cím átfogó, és mintegy 360 fokok pillanatképet ígér az anglisztika és amerikanisztika jelenlegi helyzetéről, a válogatás ennél többet nyújt, amennyiben arról is beszámol, hogy milyen fejlődési szakaszokon ment keresztül a szakma, és milyen gyökeres változások eredményeképpen jutott előre a hazai és nemzetközi porondon.

Az első három nyitó tanulmány jó bevezetőként szolgál, és a történelmi áttekintésen túl egyben számvetést és számadást is nyújt az elért eredményekről és meglévő problémákról. (Úgy tűnik, hogy a követségek és egyéb szervezetek támogatása ellenére a könyvtári ellátottság általános probléma, amelynek megoldása nélkül nagyon nehéz önerőből naprakésznek lenni a szakmában. Itt is, mint oly sokszor és oly sok

helyzetben, gyakran az egyén tájékozottságára és leleményességére hárul az intézményes hiányosságok pótlása.) A három angol nyelvű, de nem brit/amerikai kultúra oktatásáról szóló, azaz az új keletű ír, ausztrál és kanadai stúdiumok történetét és leírását tartalmazó utolsó fejezet visszanyúl a bevezetőhöz, és ezzel mintegy keretbe foglalja az anglisztika és amerikanisztika kötetbe foglalt „újkori” történetét.

A válogatás tíz fejezete kitűnően rendszerezi a változatos témájú írásokat. Ebben a jól strukturált könyvben az olvasó kedvére szemezgethet az őt érdeklő témákban, amelyek között megtalálható az irodalom (három fejezet is foglalkozik vele), a nyelvtanulás és -tanítás, a nyelvészet, az angol nyelvű kultúrák (beleértve az amerikanisztikát), valamint azok oktatása a magyar egyetemeken. A kategóriák, fejezetek azonban átjárhatók, melynek következtében előfordulnak átfedések, és ezekből leginkább a nyelvpedagógia és a könyvet forgató tanárok profitálhatnak. Nyelvtanítást érintő kérdések megbújnak például az irodalommal foglalkozó fejezetekben is: Zerkovitz Judit verselemzési modellje középiskolai és egyetemi kontextusban egyaránt kipróbálásra került. Hasonló kombináció az egyetlen, középiskolában tanító szerző, Csepreghy Henrik tanulmánya, mely Shakespeare és a *Hamlet* különféle korszakokban és tankönyvekben megtalálható jellemzését, az uralgó elemzési modelleket és diskurzusokat hasonlítja össze.

A *Szövegalkotás és műfajkutatás* fejezetben található alkalmazott nyelvészeti

kutatások gyakorlati, főleg az egyetemi írásktatásban előforduló problémákra világítanak rá. A kötetben elemzett fókuszmondatok, kohézió és referencia olyan területek, amelyek valóban gondot okoznak a magyar anyanyelvű egyetemi hallgatóknak, akiknek tanulmányaik során az angol nyelv elsajátításán túl egy olvasóbarát angol írástechnika konvencióival is meg kell ismerkedniük.

A könyv szerkesztői és szerzői azonban nemcsak egyetemi oktatókhoz és hallgatókhoz kívánnak szólni. Célközönségük között szerepelnek a középiskolában tanítók és tanulók is, valamint mindenki, aki a nyelvtanítással és nyelvtanulással foglalkozik. A kötetben szereplő tanulmányok sokfélesége valóban lehetővé teszi, hogy egy ilyen nagy és heterogén olvasóközönségben mindenki megtalálja az őt érdeklő írást. Ez többek között annak is köszönhető, hogy a tanulmányok nagy része magában is és a kutatási kontextusban is megállja a helyét, és koherens egészet alkot. Az írások többsége olyan „bemutató” darab, amely a helyzetjelentésen túl hasznos kiindulási pontot jelent(het) azoknak az olvasóknak, akik elmélyülni kívánnak egy adott témában.

Bár a kötet szerzői törekednek arra, hogy kutatásuk széles szakmai közönség számára közérthető legyen, a tanulmányok a szakterülettől függően eltérő mennyiségű háttértudást feltételeznek, és ennek megfelelően különféle nehézségi szintet képviselnek. Egy humán beállítottságú olvasónak így valószínűleg a nyelvészeti cikkek és az olyan statisztikai elemzéseket magukba foglaló területek, mint az idegennyelv-tudás mérése, jelentenek nagyobb kihívást.

A könyvben található tanulmányok nemcsak olyan szempontból időszerűek, hogy a bennük leírt kutatások lépést tartanak a nemzetközi tudományossággal és esetenként új utakon is járnak. A kötet további aktualitást nyer azáltal is, hogy megjelennek benne olyan, Magyarországon igencsak időszerű témák, mint például a tolerancia (például John Donne és Pázmány Péter összehasonlítása kapcsán), a

társadalmi nemi, faji, etnikai és szexuális másság, valamint a nyelvi hátrány (negyedik és kilencedik fejezet). Szembetűnő azonban, hogy amíg Magyarországon a politikai korrektség befolyása a szakmai és közéleti diskurzusban alig érzékelhető, addig másutt már annak kritikátlan elfogadását és alkalmazását bírálják.

A kötetben szereplő írások a témakörök sokszínűségén kívül többféle műfajt is képviselnek. Az alkalmazott nyelvészeti empirikus kutatások leírásai például a brit és amerikai tudományos cikkek (‘research article’) konvencióit követik, hasonlóan strukturáltak és távolságtartóak az (amennyire lehetséges) objektív szemlélet fenntartása érdekében. A tanulmányok egy másik része inkább elméleti jellegű: itt a szerzők a szakirodalomból merítve és/vagy támaszkodva érvelnek egy-egy gondolatmenet mentén. A bevezető és záró fejezetek helyzetjelentéseket, beszámolókat tartalmaznak, ahol a kutató személye és szubjektív véleménye is felszínre kerül. A kötetben egy-két esetben olyan példák is találkoznak, ahol az író olyan részleteket is közöl magáról, melyek publikációja angolszász kultúrákban nem szokásos.

Azáltal, hogy a konferencia és a kötet választott nyelve a magyar, a szerzők és szerkesztők jelentős lépést tettek az angol nyelvű terminológia magyarosításában és meghonosításában. Az angol fogalmi apparátus fordításánál a kutatók különféle technikákat alkalmaznak: előfordul a szavak egyszerű magyaros átírása (például ‘discussion’ – ‘diskusszió’), szó szerinti fordítás (például ‘speech community’ – ‘beszédközösség’, ‘core culture’ – ‘magkultúra’) vagy „kontextuális” fordítás (például ‘academic skills’ – ‘szakmai nyelvhasználat’, ‘academic’ – ‘diszciplináris’). A magyar szövegek, ahogy ez sokszerzős konferencia-összeállításoknál gyakran előfordul, különböző színvonalat képviselnek. Míg a többség jól megírt, tömör és koherens írásmű, akadnak olyanok is, kis számban ugyan, melyek próbára tesznek egy olvasóbarát angolszász stílushoz szokott közönséget.

Csak remélni lehet, hogy ez a kötet tradícióteremtő az első olyan jövőbeni publikációk sorában, amelyek az anglisztikai és amerikanisztikai kutatás egyre bővülő és egyre izgalmasabb magyarországi és külföldi fejlődéséről magyarul beszámolnak. Az elkövetkező publikációk tovább bővíthetik a szakterületükön kimagasló munkát végző kollégák tevékenységének bemutatását, és helyet adhatnak például a sokat

emlegetett „angol mint világnyelv” témakörben folyó aktuális kutatásoknak is.

Ez a 2009-es körkép így lehet egy új folyamat kezdete.

Frank Tibor és Károly Krisztina (szerk.): *Anglisztika és amerikanisztika. Magyar kutatások az ezredfordulón.*

Illés Éva

ELTE, Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Jelenvaló s jelenvalóvá tett lét-nyelv

„Annyi arcot keresek, annyi arcra
emlékszem, pedig tükörbe se néztem,
pedig magamnak arcot sose kértem.
Arcommal más arcához sosem értem.”

(G. István László)

„Mint majd ha lelkünk Lethe vizébe néz,
Minden földi tehát róla lehullva lát,
S újjászületve, nyílt karokkal
Elysion rokon árnyihoz leng”

(Berzsenyi Dániel)

Mű és szöveg posztstrukturalista és hermeneutikai megkülönböztetése az értelmezői gesztus – mint közbülső, dinamikus, a megértésre, az értelmi elrendezésre irányuló aktus – meglétén alapul. Szöveg ebben az értelemben csak az, amiről még nem olvashatók le előzetes értelmezések nyomai, tehát szabad, organikus létező, vagy – Barthes terminusával – „írható” nyelvi állomány. Csakhogy így értett szövegekkel ritkán találkozunk, a könyvtárházakban kapható könyvek szerkesztői, válogatói már előzetes értelmezői voltak azoknak a nyelvi anyagoknak, amelyeket sajtó alá rendeztek. A válogatás ugyanis mindig értelmezés, egy kötet szövegeinek sorrendje – tehát a kötet felépítése – a szövegegészre kiterjedő strukturális metaértelmet hordoz.

G. István László Berzsenyi-válogatása is értelmező elrendezés eredménye, s mint ilyen: műként áll előttünk; arányait tekintve pedig úgy érzem, többet kaptam a budapesti költő-szerkesztő jelenvaló és a niklai költő jelenvalóvá tett lét-nyelvének bonyolult kapcsolatait megismerve, mint ha – „filológiai” apparátus nélkül – csupán a Berzsenyi-versekkel találkozom. Azt gondolom, éppen ebben a többletben rejlik a Palatinus Kiadó *Egy (két) hang* sorozatának titka. A váloga-

tás koncepciójáról a költő-szerkesztő így vall utószavában: „válogatási szempontom felelőtlenül szubjektív: a verseket egyedül ízlésemnek megfelelően válogattam. Ahol áramutést éreztem, az a vers bekerült, ahol nem, az nem.”

A kompetencialitás nemesebb értelmében azt mondanám, hogy G. István László költő Berzsenyi-könyve maga is műalkotás. Műalkotás, hiszen – Heideggerrel citálva – a „létező létének megnyitásán” fáradozik, egészen pontosan egy lét-nyelv – Ber-